

Oponentský posudek

Jan Hnilička Tři jeskyně

Jan Hnilička předložil přehledně strukturovanou práci, jejímž tématem je vznik inscenace Tři jeskyně podle stejnojmenné knihy Pera Olova Enquista ve Studiu Divadla Dagmar. Autor popisuje bezesporu zajímavý projekt, jehož cílem bylo posílit divadelní dění a život ve Studiu Divadla Dagmar, spojit nově vzniklou skupinu a vytvořit s ní jednoduchou inscenaci ideálně za použití loutkových prostředků. K práci je připojen i scénář a dvd s natočeným představením, v příloze najdeme i několik fotografií zachycujících scénografický vývoj.

V práci autor nejprve nastiňuje historii Studia Dagmar a jeho současnou situaci, která motivovala i jeho návrat k režijní práci, a charakterizuje nově vytvořenou skupinu studentů ve věku 12-18 let s velmi rozdílnými zkušenostmi, kterou chtěl „stmelit a rozvíjet skrze divadelní práci“. Dále se zabývá předlohou, základně ji rozebírá, pojmenovává některá témata. V rozboru autor hovoří i o střetu fantazie a reality či dětského a dospělého světa a přesně vycítil, že dědova vážnost, s níž nastupuje cestu je až rituálního charakteru. Myslím však, že neuchopil v celé šíři souvislost tématu magického myšlení a pojmání světa s prolnutím dětí a dědy se světem divokých zvířat skrze jejich polodivokou fenku, které poukazuje na lidskou prastarou neměnnou výbavu, na možnost rozvzpomenutí a porozumění, které děda předává dětem jako člověk a fenka jako prostředník a pomocník mezi světem lidí a „divočinou“. Téma je navíc Enquistem budované v podstatě na principech pohádky zavinuté v dobrodružném příběhu (na cestě za přemožením strachu se děti s dědou setkají se zlem, nesobecky pomohou, dobro se jim vrátí v těžké chvíli a na konci jsou zlo i strach přemoženy).

Dále autor v práci z mého pohledu poněkud nepřesně hledá její dramatický potenciál, který pak ovšem v inscenaci příliš není využit, a formuluje úskalí, která hrozí při její transformaci. Ta se stala asi nejvíce pozoruhodným i diskutabilním momentem celé práce, viz níže.

Čtvrtá kapitola je věnována vizím, koncepci, a plánu zkoušení, který si tvůrce stanovuje ve třech liniích - formování skupiny, prozkoumávání příběhu, práce s materiálem a loutkou. Zde oceňuji promyšlenost, s níž k práci Jan Hnilička přistupoval, promítá se tu autorova zkušenost s divadelní i pedagogickou prací, na koncepci i následné práci je cenná snaha skloubit umělecké úvahy a procesy s těmi lidskými a pedagogickými, a být otevřen vývoji a tvorbě.

Pátá kapitola pak představuje poměrně velmi široce definované dramatické, osobnostní a sociální cíle, které by si v závěru zasloužily konkrétnější zhodnocení.

V dalších kapitolách pak popisuje autor tři fáze zkoušení, a to jak po stránce pedagogické a „lidské“, tak umělecké. Zde oceňuji metodologický přístup (zajímavá je např. burza replik, práce s pohybem) a otevřenost a prostor, který poskytuje v prvních fázích rozvoji studentů a společnému hledání i případným slepým uličkám. Pro další tvorbu se mi např. jeví cenný moment rozhodování opustit práci s materiálem a loutkový princip, a moment přehodnocení scénografie, u něž autor

zmiňuje i jeho přijetí studenty. Zajímalo by mne, zda se s těmito momenty pracovalo vědomě jako s očekávatelnou součástí každého tvůrčího procesu.

Další kapitoly autor věnuje veřejné zkoušce, premiéře, divácké reflexi a posléze první repríze. Zde se autor vypořádává s diváckou odezvou a připomínkami sám za sebe jako režisér, chybí nám však informace o jejím přijetí a zpracování studenty, z nichž někteří stáli na jevišti takřka poprvé.

V závěru pak autor ve zkratce ale velmi poctivě vyhodnocuje naplnění a nenaplnění svých vizí a plánů, reflektuje fakt odchýlení od předlohy, celý proces vzniku, výsledný tvar a jeho přijetí, oceňuji např. i reflexi nástupu vlastního direktivního přístupu v časové tísní v pozdějších fázích zkoušení či reflexi možností skupiny oproti režijním vizím. Autor se obecně ve zkratce zamýšlí i nad budoucností inscenace a zúročením nabytých zkušeností a dovedností. Uvítala bych zde větší prostor pro zamyšlení nad přínosem pro skupinu studentů měnící se v „soubor herců“ a reflexi samotných studentů, zvláště když jedním z cílů bylo i „reflektovat svoje dojmy a pocity veřejně v rámci skupiny“ (str. 16), a „dokázat vzájemně reflektovat práci svoji i ostatních“ (str. 17).

Uvítala bych též větší zakotvení práce v odborné literatuře.

Hlavním tématem k přemýšlení se mi jeví posun výsledného tvaru od předlohy. V inscenaci z předlohy zůstala jen rituální cesta, která ovšem nevede k překonání strachu, ale k překonání pocitu viny za dědovu smrt, do inscenace se dostaly velmi silné motivy viny a smrti a jejich možné „nápravy“, které v knize nejsou. Z postav zůstávají jen děti nyní o osm let starší, z nichž těžiště je na Míně. Oceňuji velmi, že toto řešení vyšlo ze společné práce, z hledání způsobu, jak by mohla k látce přistoupit daná skupina, jak se vypořádat s dospělou postavou dědy a s postavami malých dětí (a zvířat). Zároveň dodává inscenaci hlubší rozměr, který je i v předloze přítomen. Zdá se mi ale, že posouvá téma až na samou hranici souvislosti s Enquistovou knihou. Další otázkou mi zůstává, zda výprava je výpravou skutečnou „s jiným koncem“, pak je k úvaze moment skutečného tady a teď - zda se tedy může vše tak dokonale opakovat včetně dětských replik až k opravnému bodu, či rituálem v chatě, kde jaksi v transu vstupují účastníci do svých já v minulosti. Zajímalo by mne také vzhledem k jistým hereckým rozpakům, jak studenti vnitřně téma viny za smrt a rituál, byť vzešlé z jejich improvizace, vzali vnitřně za své.

Práce Jana Hniličky naplnila svůj cíl ve všech podstatných složkách, představila cenný projekt, ukázala tvůrčí i erudovaný přístup a přinesla zajímavý materiál i témata. Je škoda, že trpí tolika nedostatky po stránce formální (velké množství chyb a překlepů, které by sebejednodušší korektura jistě zachytila, forma citace). Navrhuji práci k obhajobě s hodnocením B.

Otázky

Reflektovali jste společně se studenty zásadní posuny v transformaci předlohy? Domníváš se, že při převodu zůstalo zachováno invariantní jádro?

Kateřina Schwarzová